

*Találkozások az OPKM-mel***Balogh Mihály****„Nyolc esztendő nem a világ...” (Emlékeim az OPKM-ről)**

Az ember gyereke, ha normális a gyermekkorra, nem könnyen találkozik efféle intézményekkel, mint az OPKM. Legföljebb ha ott dolgoznak a szülei az ember gyerekének: akkor viszont gyakran előfordul ott az őszi-tavaszi leckeírásoktól, meg nyári raktári munkáktól az OPKM-es Mikulás eljöveteléig.

Falusi gyerekként én sokáig még a környékén sem jártam a Honvéd utcának, s csak majd a hatvanas évek elején, az ELTE bölcsészhallgatójaként lett volna esélyem a találkozásra. Ám akkoriban nekem a könyvtárt az „Egyetemi”, meg a régi OSZK jelentette, s mindenek fölött a kari nyelvész könyvtár a harmadikon, a drága emlékezetű Mikessy Sanyi bátyámmal, s a kedves Fehértói Kati könyvtárosokkal. Néhányunknak harmadik otthona volt ez a kicsiny, de nagy forgalmú könyvtár, Kiss Jenő és Nagy Feri barátommal nem egy bölcsész fruskát segítettünk hozzá – további jó kapcsolatok ápolását remélve! – a nyelv-, vagy hangtörténeti szemináriumi dolgozatuknak megszületéséhez. Az ekként megalapozott kapcsolatok persze hamar elenyésztek, de ők ketten ott ragadtak, s egyetemi oktatóként, kutatóként szolgálták tovább édes anyanyelvünket. Én meg hazamentem tanítani, hogy ismét messzebb kerüljek az OKPM-től.

Mégis akkoriban, ifjú tanár koromban, valamikor 1967-ben támadt közöttünk az első „virtuális” kapocs. Pontosabban ifjú férj koromban, ugyanis első feleségem keresztanyja, dr. Édes Andrásné (a családban csak Ditu), történetesen ott dolgozott. Be kell azonban valljam, hogy ez a tény engem különösebben nem hozott lázba. Sokkal inkább izgatott a családnak az a tagja, akinek a jóvoltából Ditu néni az OPKM-be került. Kedves nőm idősebb nagynénjéről, a család eszéről, büszkeségéről van szó, akinek a nevét én öt éven át gyakran olvastam a bölcsész-kari pedagógia tanszék egyik ajtaján, fönny a negyediken, de akit emberi valójában ott soha látni nem lehetett. „Dr. Jóbóru Magda egyetemi docens” – hirdette a kicsiny tábla az ajtón kedves földim nevét, akinek azonban csak házasságunkat követően mutathatott be a feleségem.

Később, ha időnként Pestre utaztunk, s lazán (bár kétségtelen büszkeséggel) beballagtunk a főigazgatói irodába, mindig szívesen fogadott, de az idejét nem hagyta rabolni. Sajátos „főnöki” stílusában, amelyet a családtagjaival szemben is természetes módon volt képes használni, kikérdezett bennünket, s néhány lényegre törő, pontos kérdés után egyszer csak kristálytiszán megéreztük, hogy a családi találkozóra fordítható idő letelt, s mi úgy kerültünk kívül az ajtón, hogy szinte észre sem vettük. (Ne gondolja a kedves olvasó, hogy valami kései megbántottság munkál bennem ezekért a kurta-furcsa találkozásokért! Ha ez olvasható ki a soraimból, akkor rosszul fogalmaztam. Éppen ellenkezőleg: frissítő, szellemi készültséget igénylő élményt adtak ezek a szűk negyedórás beszélgetések Magdá-

val, s persze ilyenkor vissza is lehetett kérdezni, de alaposan meg kellett gondolni azt is, mit érdemes fölvetni, mert a kérdéseim is megítéltettek, nem csak a válaszaik... De hagyjuk most Jóború Magdát, hiszen az OPKM-ről kellene szólnom.

1979-ben újszülött gimnáziumi könyvtárosként könyvtár kiegészítő szakon ismét az ELTE hallgatója lettem. Itt évfolyamtársam volt Áts Enikő, az énekes-könyvtáros, aki akkoriban a Honvéd utcai intézményben dolgozott, s egy év múlva évfolyamtársam lett Sassy Margit is, szintén OPKM-es. Tőlük hallottam először szakmailag is releváns információkat a pedagógiai szakkönyvtárról, majd hamarosan megésem az „antré” is, az első belépő: Szabó Sándor tanár úr egyik szaktájékoztatói szemináriuma adta az alkalmat. Első benyomásom nekem is – mint azelőtt és azóta annyi embernek – a labirintus-élmény volt. Tetézte az akkori „útvesztő-fílinget”, hogy még nyitva volt a félemeleti vasrácsos ajtó is, s éppen azon át lehetett az engem leginkább érdeklő iskolai könyvtári módszertani főosztályt, a „Fabulya-csapatot” megközelíteni, már a minisztérium felségterületén.

Legerősebb akkori élményem (nesze neked szaktájékoztató!) egy föltűnően csinos, fekete hajú kollegina fölbukkanása volt, aki ráadásul kifejezetten utánam érdeklődött a csoport tagjainál. Bemutatkoztunk, „Dán Krisztina vagyok”, mondta a kollegina. Fél perc alatt sikerült kiderítenünk, hogy valamikor nappalis évfolyamtársak voltunk, bár én akkor latinos, míg ő már akkor is könyvtáros. (Akiben ez a két terület együtt létezett, az éppen egy kedves földim, a tavaly elment Illyés Kati, a későbbi „ős-OSZK-s” volt!) Krisztináról hamarosan az is kiderült, hogy ő a Bács megyei instruktorként – a diploma megszerzése után – terveik lesznek velem kapcsolatban. A tervek aztán akként realizálódtak, hogy előbb középiskolai könyvtári szakfelügyelő lettem a megyében, majd másodállásban – egy tanév erejéig – a megyei pedagógiai könyvtár megbízott vezetője is. Akkoriban ez azt jelentette, hogy én voltam a (két nap az ötből személyesen is jelen lévő) főnök, míg két könyvtáros kolléganőm, Kriston Szidónia és Rónyai Ibolya a főállású munkatársak. Az OPKM-et a módszertani főosztály munkatársaival, közülük is elsősorban a területi instruktorként Dán Krisztinával folytatott telefonbeszélgetések jelentették, illetve az ő alkalmi, személyes látogatásai. Ilyenkor előfordult, hogy „kimentünk a területre”, körülnéztünk egy-egy iskolai könyvtárban, szerveződésként ÁMK-ban, ellátó központban.

Időközben az OPKM helyettes főigazgatója lett egyik kedves tanárom, dr. Horváth Tibor. Abban azután már az ő keze is benne volt, hogy 1987-ben tagja lettem az akkori főigazgató, Balázs Mihály mellé tanácsadó testületként szerveződő iskolai könyvtári kollégiumnak. Ballér Piroskára, Hévizy Eszterre, Kaján Lászlóra, Kelemen Elemérre, Tóth Gyulára emlékszem vissza hirtelenjében abból a csapatból. Na meg a kedves titkárnő, Varényi Klárka kávéinak, teáinak ízére... Érdekes, izgalmas szakmai problémákról tárgyaltunk többnyire, s olykor bizony kemény viták előztek meg egy-egy állásfoglalásunkat. Ekkor már nem voltam megyei szakkönyvtáros, csak szaktanácsadó, viszont ekkoriban gabalyodtam bele egyre inkább az iskolai könyvtáros szakmai szervezet életébe, tevékenységébe.

A kapcsolatunk újabb eleme volt az „értékesítőszókkal” alakuló együttműködés. Éppen akkortájt mentettem vissza az enyészetből idehaza mintegy 5000 füzetnyi iskolai évkönyvet. A Bakó – Szilágyi párossal adatokat, információkat cseréltünk,

sőt – fénymásolatban – hiányzó értesítővel is kísérettük egymást. Ennek az alakuló szakmai kapcsolati körnek fontos állomásaként emlékezem arra, hogyan lettem – akkor még külsősként – először OPKM-alkalmazott. A minisztérium megbízásából az OPKM módszertani főosztálya, illetve személyesen Fabulya László főosztályvezető kapott megbízást arra, hogy mérje fel az ország iskolai könyvtárainak muzeális állományát. Az állam – kései lelkiismeret-furdalását kompenzálendő – főként a negyven évvel korábban államosított egyházi iskolai gyűjtemények (sok esetben) erősen megromlott állapotát mérte föl, hogy a későbbiekben központi támogatásból is próbálja menteni a menthetőt. A témából készült előterjesztést, az OPKM-es Pozsár Istvánné előterjesztését korábban már tárgyalta az iskolai könyvtári kollégium, majd ötödmagammal a fölmérés egyik területi munkatársra lettem. Négy megye régi iskolai könyvtárait jártam hónapokon át, s ebből, meg a többiek munkájából készült el „*A Fabulya*”, a nagy múltú középiskolai könyvtárak régi állományát bemutató, máig egyedülálló kötet. (Más kérdés, hogy a rendszerváltás, majd a gyűjtemények többségének visszaadása a volt tulajdonosoknak az akkori koncepciót elsöpörte, de a probléma máig létezik, hiszen a régi-új tulajdonosnak épp úgy nincs pénze erre a célra, miként az államnak nem volt.)

A kilencvenes évek első felében azután egyre gyakrabban megfordultam a Honvéd utca 19-ben. A könyvtárostánárok szervezete elnökeként többnyire az MKE elnökét, Horváth Tibort kerestem, aki akkor már az intézmény főigazgatója volt. Mielőtt bekopogtam Szüdi János minisztériumi ajtaján, hogy megvívjuk aktuális meccsünket az iskolai könyvtárügy jogszabályi harcmezőin, Tiborral rendre konzultáltunk a követendő taktikáról, a várható esélyekről és buktatókról. Valamikor a kilencvenes évek közepén fölmerült egy kézikönyv igénye, amely segítségére lehetne a gyakorló iskolai könyvtárosoknak. A Ballér Piroska szerkesztette kitűnő munka, *Az iskolai könyvtáros* több mint húsz éve jelent meg először, ideje volt számba venni és összegezni a szakmai újdonságokat, a rendszerváltás hozta változásokat. A munkát az OPKM karolta föl, Celler Zsuzsa lett a szerkesztője, s a könyv egyik fejezetét, a könyvtárpedagógiáról szólót rám bízta. Én azután mélységes szakmai fölindulással vettem bele magam a munkába, összes tapasztalatomat, fölgyűlt ismeretemet, de minden keservemet is ki akartam írni magamból. Az eredmény egy kissé indulatos, heveskedő szakmai vitairat lett, ami azért – már csak a magára öltött műfaji jellemzők miatt is – meglehetősen elütött a kötet többi írásától. Egyik lektorom, az akkor már főigazgató-helyettes Tóthné Környei Márta (szintén egykori tanárom!) a rá jellemző tapintatos, de korrekt, tárgyilagos stílus kíséretében kíméletlenül kigyomláta indulati burjánzásaimat. Máig köszönettel tartozom ezért neki – a sok egyéb szakmai, emberi érték/mérték mellett, amit a következő nyolc év együtt munkálkodása során kaptam tőle.

Ez a könyv tudniillik afféle sarokvasnak bizonyult az én pályámon, életemben. A rajta nyíló ajtón át nyílt ki számomra, s csukódott rám az OPKM ajtaja – nyolc esztendőre. Társszerzőként adtam le a javított kéziratomat 1998 elején, de már mint a kötet kiadója szerepelt a nevem a címlap hátoldalán – az év őszén.

Ez azonban már egy másik fejezet. Szívesen megírnám, mondjuk a pedagógiai szakkönyvtár újjáalakulásának 2008-ban esedékes ötvenedik évfordulójára. Erősen hiszem, hogy leszünk még mind a ketten: az OPKM is, meg én is...